

به نام خدا

کالبدشکافی جرائم سیاسی و مطبوعاتی

(قسمت اول)

از آنجا که جرائم سیاسی و مطبوعاتی نوعاً با جرائم دیگر تفاوت دارد و دارای آثار و تبعات خاص اجتماعی می باشد لازم است، مقررات و دادرسی خاصی نیز نسبت به این نوع از جرائم وجود داشته باشد به علاوه در اصل یک صد و شصت و هشتم قانون اساسی جرائم مزبور را از جرائم دیگر جدا نموده و شرایط خاصی را ذکر نموده که اجمالاً مورد بررسی قرار می گیرد:

الف - رسیدگی به جرائم سیاسی و مطبوعاتی باید علی باشد توضیح آن که محاکمه جرائم سیاسی و مطبوعاتی تحت هر شرایط خاصی باید علی برگزار شود و اصل یکصد و شصت و پنجم قانون اساسی به اصل مزبور تسری نمی یابد و مشمول آن نمی شود بنابراین نه تشخیص دادگاه مبني بر منافی بودن دادرسی علی با عفت عمومی و یا نظم عمومی می تواند محکمه را از علی بودن خارج کند و نه طرفین دعوی قادر خواهند بود با تقاضای خود از علی بودن دادرسی جلوگیری کنند با این توضیح که معمولاً در جرائم سیاسی و گاهی در جرائم مطبوعاتی یکی از طرفین دعوی، دولت (به معنای عام خود یعنی حاکمیت) می باشد. در نتیجه اگر چه در اصل 165 قانون اساسی بر اطلاق علی بودن کلیه محاکمات استثنائی زده شده است لیکن این اصل (اصل یکصد و شصت و هشتم) از حیطة شمول استثنائات اصل یکصد و شصت و پنجم قانون اساسی هم خارج بوده و شروط اصل مذکور در خصوص علی بودن دادرسی جرائم مطبوعاتی و سیاسی اعتباری نداشته و فاقد وجاهت قانونی می باشد به این معنی که علی بودن محاکمات سیاسی استثنایز نیست، قابل ذکر است اصل 165 دو شرط منافی عفت عمومی یا تقاضای طرفین دعوی را برای غیرعلی بودن دادگاه لحاظ قرار داده است.

ب - در رسیدگی به جرائم سیاسی و مطبوعاتی حضور هیئت منصفه که نماینده افکار و وجدان عمومی جامعه می باشد الزامی است و برگزاری محاکمات مطبوعاتی و بخصوص محاکمات سیاسی بدون حضور هیئت منصفه فاقد هر گونه ارزش و اعتبار می باشد. قابل ذکر است که نحوه انتخاب شرایط اختیارات هیئت منصفه باید بر طبق قانون مشخص شود از طرفی اصل یک صد و شصت و هشتم قانون اساسی صراحتاً از حضور هیئت منصفه نام برده و هیچ گونه ابهام در آن وجود ندارد چرا که مهمترین رکن پدیده جرم سیاسی، ضرورت وجود هیأت منصفه در محاکمات می باشد.

ج - در اصل مورد بحث صراحتاً قید شده است که جرائم مطبوعاتی و سیاسی باید در محاکم دادگستری مورد رسیدگی قرار بگیرند که تحت امر قوه قضائیه باشند بنابراین رسیدگی به جرائم مذکور در اصل فوق، در محاکم دیگری که تحت امر قوه قضائیه نبوده ممنوع می باشد به عبارت دیگر تشکیل محاکم دیگری تحت امر هر قوه دیگر و به هر شکل دیگر برای رسیدگی به جرائم مندرج در اصل فوق اشاره خلاف نص صریح قانون اساسی می باشد که این مورد یکی از نکات بارز اصل یکصد و شصت و هشتم قانون اساسی است.

د - این که اساساً چه نوع جرائمی، سیاسی محسوب می شوند و یا جرم سیاسی چیست. باید بر طبق قانون مشخص شود که این امر هم تنها برعهده قوه قانونگذاری کشور می باشد با توجه به این که در جرم سیاسی بحث اندیشه و فکر و نوع نگرش مطرح می باشد امید است مقننین به این موارد توجه وافی و کاملی داشته باشند به علاوه ایده اساتید و علمای علم حقوق بسیار قابل تأمل و توجه است بنابراین جرم سیاسی یک مقوله خاص، ظریف و بسیار دقیق می باشد که قانونگذاران در تدوین آن باید حقوق افراد را محترم بشمارند لذا نمی توان کسی را بر اساس عقیده ای که دارد و یا بر حسب آنچه خود می اندیشیم

به اتهام مجرم سياسي تحت تعقيب و پيگرد قضايي قرار دهيم كه در اين صورت با اصل بيست و سوم قانون اساسي كه صراحتاً ذكر نموده «هيچ كس را نمي توان بر حسب داشتن عقیده اي مورد تعرض و مواخذه قرارداد» در تضاد كامل بوده و خلاف اصل مصرحه قانون اساسي مي باشد.

به هر حال نظر به اين كه اصولاً ارتكاب جرائم سياسي براي ارتقاء وضعيت سياسي جامعه تلقي مي شود بهترين ملاك براي تشخيص جرائم سياسي از جرائم عمومي را مي توان كيفيت تأثير جرائم ارتكابي بر افكار عمومي، قرار داد. عليرغم تلاشهاي فراواني كه براي معرفي جرائم سياسي به عمل آمده تا كنون تعريف جامع و مانعي به دست نيامده است. در جرائم سياسي نوعاً انگيزه و هدف مرتكب منفعت طلي شخصي نبوده و متكي به بهبود وضع اصلاح جامعه است در اين صورت بايد مجازات متفاوتي در نظر گرفته شود با اين مضمون كه براي جرائم سياسي مجازاتهاي ملايمتري در نظر گرفته شود (به عنوان مثال قانون اساسي 1848 فرانسه براي جرم سياسي مجازات اعدام را حذف نموده است).

لذا از آنجا كه قانون رفتار مشابهي نسبت به تمام مجرمين مقرر داشته است براي مجرمين سياسي تفاوت در رفتارها كاملاً محسوس است. به عنوان مثال مي توان از نپوشيدن مرتكبين به لباس مخصوص زندانيان را نام برد. البته نگارنده سطور فوق براي اعتقاد است كه يادداشت مورد نظر تفسيري از قوانين موجود مي باشد و علي الاصول عقیده اي بر تحقق جرم به نام «جرمي سياسي» نداشته چرا كه جرم سياسي فاقد هر گونه بار كيفري است و فقط براي جلوگیری از استبداد سياسي حاكميت در يك جامعه مي باشد.

عطااله مرادي

دانشجوي حقوق

ataolah-moradi@yahoo.com